

“ՔԱՆՁԻ Ի ՍԿԱ ԾԱԳԵԱՅ ՄԵՁ ԼՈՅՍ”^(*)

Այսօր գահակալութեան տարեդարձի տօնն է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին: Մեզի համար, բոլոր հայոց համար, որոնք իրենց սրտին մէջ Ս. Լուսաւորչի տեսած լուսէն շող մը ունին, բոլոր անոնց համար որոնց մտքին մէջ Ս. Լուսաւորչի բերած լոյսը կը ճառագայթէ, անոնց համար տօն է այսօր:

Աշխարհիկ իշխանութիւններ հանդիսաւորապէս կը տօնեն իրենց թագաւորին գահակալութեան տարեդարձը, ինչպէս մենք Յորդանանի մէջ կը տօնենք մեր Վեհապետի Հիւսէյն Թագաւորի գահակալութեան տարեդարձը: Այսօր գահակալութեան տարեդարձն է մեր հոգեւոր իշխանին, որ մեր Վեհափառն է: Եւ հոգի առաւել է քան զմարմին: Հոգեւորը ան մեր բուն, աշխուսական էութիւնը կը կազմէ: Այս պատճառով կարեւոր է մեր եկեղեցիին համար այսօր տօնախմբութիւնը:

Ասկէ 1600 տարի առաջ հաստատուած Ս. Լուսաւորչի Գահը դեռ կը մնայ կանգուն և իր գահակալն ունի: Ս. Լուսաւորչի և անկէ առաջ Ս. Թագչոսի և Բարթողիմէոսի

հաստատած Էջմիածնի այս Աթոռը երկար դարերու ընթացքին ի՞նչ քան հարուածներ ընդունեց, և ի՞նչ մըրիկներու և փոթորիկներու խաղալիք դարձաւ, ի՞նչ վիշտեր անոր սիրտը խոցեցին՝ ի տես հայ ժողովուրդի կոտորածին, ջարդին և աշխարհի չորս կողմերը ցրումին: Քանի՞ քանի անգամներ սարսեցաւ, բայց այնուհանդերձ տակաց ստալով չի նար Էջմիածինը՝ և կանգուն մնաց և տակաւին կանգուն կը մնայ մայր հողի վրայ: 1600 տարիներէ ի վեր կանգուն կը մնայ ոչ թէ միայն շէնքը և Աթոռը, այլ այդ գահին վրայ կը նստի այսօր պատուական Կաթողիկոս մը, որ կը շարունակէ այն գործը զոր Լուսաւորչը սկսաւ: Եւ վեր կը բռնէ այն ջահը, զոր իր տեսած լուսէն վառեց մեր երկրորդ Լուսաւորչը: Եւ հին հին դարերէն արձագանգող Ս. Էջմիածնի հոգեւորական քնարը՝ կը նուագէ ի լուր աշխարհի չորս կողմը ցրուած և Մայր Հայրենիքի մէջ բնակող հաւատացեալներու աշանջին:

Այս մտածումը առաջին պատճառն է, որուն համար ուրախ ենք այսօրուան տօնախմբութեամբ:

(*) Քառա՝ խօսուած Ս. Յակոբեանց սահմին մէջ, Կիւսիքի օր, Հոկտեմբերի 6ին, Ն. Ա. Օմուրիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Օծման Բ. Տառեղարձի առիթով, Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Զօր կոչմէ:

Արդ, ահա՛ խօսեցայ ձեզի ամէն բան առանց քաշուելու, ասկէ ետք անպարտ եմ ես. ձեր արիւնը ձեր գլխուն. քաշուած եմ ես ձեր արիւնէն. վասնզի այսչափ պարտականութիւն միայն դրուած էր իմ վրաս: Բայց ես գիտեմ որ ձեր մէջ կան այնպիսիներ՝ որոնք արժէք չեն տար ըսածներուս. այդ պատճառաւ վկայ կը բռնեմ ձեզ բեմիս վրայէն այսօրուան ձեզի խօսածներս. իսկ դատաստանի օրն ալ Քրիստոսի բեմին առջև պիտի յիշեցնեմ զանոնք ձեզի՝ վկայ բռնելով այս սուրբ Աւետարանս. այն ասան արհամարհողը այլևս պիտի չկրնայ արհամարհել, այլ պիտի կշտամբուի ու պիտի պատուհասուի ու անմար կրակը պիտի զրկուի:

Այժմ կը վերջացնեմ խօսքս, վասն զի ինչ որ անհրաժեշտ էր ըսել այս սուրբ խորհուրդին առթիւ՝ պարզեցինք ձեզի հա-

մառօտիւ և ըստ պատշաճի: Արդ, անոնք որ կը հաղորդուին արժանաւորապէս ու զարդարուած կ'ըլլան բարեգործութիւններով՝ Պետրոսին ու միւս առաքեալներուն հետ պատուուելով կը պսակուին Քրիստոսէն ու մեր Աստուծմէն. իսկ անոնք որ ապստամբութեամբ կը հաղորդուին՝ նորէն թաշը կը հանեն Աստուծոյ Որդին, ու անոնք որ լրքենի երեսով ու անարժանութեամբ կը հաղորդուին՝ մասնիչ Յուզային ու խաշը հանողներուն մասն ու բաժինը կ'ընդունին. ձեր օգուտը դուք գիտէք: Եւ Հօգին Սուրբ, որ քնակարան է սուրբերու և աղբիւր է ամէն բարիքներու, մաքրէ ձեր հոգիներն ու մարմինները, ու փրկական խորհուրդիս հաղորդուելով՝ թողութիւն չնորհէ ձեր մեղքերուն. որուն՝ շօր ու Միածին Որդւոյն և մեր Տէր Յիսուսի Քրիստոսի հետ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Երկրորդ պատճառը մեր ուրախութեան այն է որ մեր Հայրապետը շինարար Կաթողիկոս մը կը հանդիսանայ: Ան լծուած է տեղագիրն աշխատանքի Ս. Էջմիածինը և Հայաստանի մէջ մեր Եկեղեցին վերականգնելու և պայծառացնելու: Զգոհացաւ միայն Աթոռին վրայ բազմելով և իր շուրջ զիտելով: Այլ լծուած է գերազանցապէս կենսական իր հոգեւոր գործին, եկեղեցւոյ զօրացման և պայծառացման համար: Կը ճգնի ան Մայր Հայրենիքին մէջ եկեղեցւոյ կեանքը վերստին արծարծելու, այն կեանքը զոր ան ունէր անցեալին: Իրբն վերին հոգեւոր հայր՝ իր նայուածքը կ'երկարէ նաև արտասահմանի հայերուն վրայ, որպէսզի Աստուծոյ հանդէպ մեր հաւատքը զօրաւոր և ուղիղ մնայ:

1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ասդին, եկեղեցին Սովետական Միութեան մէջ մեծ նեղութեանց և հալածանքի ենթարկուեցաւ: Անաստուած համայնավար կազմակերպութիւններ աշխատեցան որ վերջ տան Քրիստոնէական եկեղեցիի գոյութեան իրենց երկրի սահմաններէն ներս: Կրօնքը ծաղրեցին, եկեղեցականները հալածեցին և անօթի ձգեցին: Եկեղեցիները գոցուեցան և հաւատացեալներ Ս. Խորհուրդի միսթարութենէն զրկուեցան: Բայց մարդոց մտքերուն և հոգիներուն մէջ գոյութիւն ունեցող եկեղեցին մնաց կանգուն: Եղաւ ժամանակ մը՝ երբ համայնավար իշխանութեան տիրապետութեան ներքեւ գտնուող երկրներուն մէջ եկեղեցին դադրեցաւ տեսանելի ըլլալէ: Սակայն մարդոց հոգիներուն մէջ Աստուծոյ և Տէր Յիսուսի սէրը չանհետացաւ: Տարիներ ետք, եկեղեցւոյ և կրօնքի հակառակորդները տեսան՝ թէ կրօնական զգացումը չէ կարելի ջնջել հոգիներու մէջէն: Ով զիտէ, թերևս իրենց համար խելացութիւն սեպեցին արտօնել որ Սուրբ եկեղեցին շարունակէ իր յաւիտենական ճամբան: Այսօր, այս իրողութեան պատճառաւ, մեր պատուական Հայրապետը առիթը գտած է, օգտուելով պետական թոյլտուութենէն, ծաղկեցնելու Էջմիածնի հոգեւոր ձեմարանը, չէնցնելու Էջմիածինը և Աստուծոյ խօսքը վերստին հնչեցնելու հաւատացեալներու հոգիներուն մէջ: Վեհափառ Հայրապետը սկսած է արդէն նոր և երիտասարդ ոյժեր զրկել թեմերը, միս-

թարելու համար ժողովուրդը, անոնց հոգիին և սրտին մէջ պայծառ պահելու համար այն մեծ լոյսը, զոր մեր հաւատքի Հայրը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տեսաւ բազում դարեր առաջ: Հետեւաբար ուրախ ենք որ մեր Հայրապետը հոգեւոր այս մեծ գործին լծուած է, օգտագործելով առիթը և գործածելով առէն կարելիութիւն Հայաստանեայց եկեղեցին պայծառացնելու: Լըծուած է աշխատանքի, որպէսզի հաւատքի լոյսը մեր Հայրենիքին մէջ և արտասահմանի մէջ պայծառ մնայ: Լծուած է անաստուածութեան դէմ պայքարի, թէ՛ մայր երկրէն ներս և թէ անկէ դուրս՝ ուր որ իր ձայնը կրնայ լսուիլ: Այդ պայքարին զինուորներն ենք և պէտք է ըլլանք մենք ևս:

Մեր ուրախութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է՝ որ մեր Հայրապետը իմաստուն, և խոր հաւատքով և սուրբ նախանձախնդրութեամբ լի քրիստոնեայ հովուապետ մըն է, զարգացած, խանդավառ, Ազգին և եկեղեցին հոգեւոր վերելքին նկատմամբ լաւատես: Մեր ազգը շատ բախտաւոր պէտք է զգայ ինքզինքը, որ Աստուած յարոյց այս ճգնաժամային օրերուն Վաղգէն Կաթողիկոսին պէս անձ մը Ս. Լուսաւորիչի Աթոռին համար: Ծատ երջանիկ պէտք է զգանք մենք զմեզ, որ փոխանակ ուրիշի մը՝ զինք յարոյց, որպէսզի ուղիղ վարդապետութեամբ հովուէ իր ժողովուրդը:

Այս պատճառներով այսօրուան մեր տօնախմբութիւնը իմաստալից կը դառնայ: Եւ գահակալութեան այս տարեդարձը առիթ մըն է մեզ համար որ անդրադառնանք այն պարտականութեան, զոր արտասահմանը ունի հանդէպ Տ. Տ. Վաղգէն Կաթողիկոսին, մեր Ընդհանրական Հայրապետին: Պէտք է գիտնաւք որ 1600 տարիներու ընթացքին, երբ հովեր ու փոթորիկներ Ս. Աթոռը տեղէ տեղ նետեցին, Գոլիէն մինչև Հոմալիայ, մեր ժողովուրդը չդադրեցաւ երբեք իր աչքը յառելէ այն լոյսին՝ զոր Ս. Լուսաւորիչ տեսաւ, երբ այդ լոյսը ճառագայթեց Ս. Գերեզմանէն մինչև Վաղարշապատ: Այդ լոյսը միշտ վառ պահեցին մեր Ս. Հայրապետները, հակառակ այն իրողութեան՝ որ ժամանակներ եղան երբ Մայր Աթոռը ի սպառ կորստեան վիճին եղերքն հասաւ: Եղան ժամանակներ երբ անարժան մարդիկ, նստած այնտեղ՝ նսեմացուցին ա-

նոր անունը: Բայց որովհետև գերազան-
ցապէս սուրբ և թանկագին էր անոր անունը
հայ ժողովուրդին համար, ժամանակաւոր
դէպքեր և դժբախտութիւններ չկրցանքնա-
կանարար հինաւուրց այդ հաստատութեան
հիմերը քայքայել: Եւ էջմիածինը կը մնայ
յաւիտենական և անխախտ: Հայ ժողովուրդի
հարազատ զաւակները իրենց հոգիին աչքե-
րը պէտք չէ երթեք չեղեցնեն ուրիշ կողմ:
«Քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ի Հայաս-
տան աշխարհի» ինչպէս կ'ըսէ շարականը:

Արեւելեան եկեղեցիներուն մէջ, զի-
տենք որ իւրաքանչիւր ազգային եկեղեցի
իր պետն ունի: Յոյն եկեղեցին ունի տառն
և վեց ինքնավար եկեղեցական Աթոռներ,
նոյն հաւատքի, նոյն խորհուրդներու և
կանոններու հոգևոր միութեան մէջ, ա-
նոնցմէ իւրաքանչիւրը ինքնավար վար-
չութիւն մը ունի տուեալ երկրամասի կամ
ազգային ամբողջութեան մը շրջանակին
մէջ: Նոյն դրութիւնը ունին նաև արեւելեան
միւս եկեղեցիները՝ զանազան երկիրներու
մէջ: Զանազան ազգական տարբեր միու-
թիւններու վերածած են զանոնք որուն հե-
տեւանքով ինքնավար դարձած են: Այդ
ազգականները ի զօրու կը մնան տակաւին
այսօր: Այս պատճառաւ Արեւելեան եկե-
ղեցիները չունին այն վարչական դրութիւնը
զոր ունի Հռոմի եկեղեցին:

Էջմիածնի կաթողիկոսը հին օրէնքնե-
րուն համաձայն իր որոշ իրաւասութիւնները
ունի համայն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ
վրայ: Այս իրաւասութիւնները կը յարգենք
և պէտք է յարգենք ամէնքս: Մեր եկեղե-
ցին ալ աշխարհագրական բաժանման հիման
վրայ՝ ունի չորս պատմական Աթոռներ:
Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռը, Երուսաղէմի և
Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնները և «Կիլիկ-
եան» կաթողիկոսութիւնը: Այս Աթոռները
իրենց ինքնավարութիւնը կը պահեն: Այս
էջմիածնի գերազանցութեան ներքեւ:
Դրութիւնը շատ դարերով օգտակար եղած
է Հայ եկեղեցիին, որ մեր ներկայ իրա-
դրութեան մէջ աշխարհի չորս կողմերը
ցրուած է: Մեր եկեղեցին, աւելի քան եր-
բեք որեւէ ատեն մեր պատմութեան մէջ՝
պէտք ունի հոգևոր միութեան, որ Ս. Էջ-
միածնով իրական կը գտնայ:

Մենք կրնանք ըլլալ և պէտք է ըլլանք
հարազատ և լաւ քաղաքացիները տարբեր

երկիրներու, ուր կ'ապրինք. ընկերային,
տնտեսական, և մինչև իսկ մշակութային
տեսակէտէն պիտի միացնենք և համակար-
գենք մեր կեանքը մեր գտնուած երկրնե-
րու քաղաքացիներուն կեանքին հետ: Այս
բանը արդէն կատարման ճամբուն մէջ է
ներկայիս: Այնուհանդերձ այս իրողութիւնը
պատճառ մը չէ որ քակուի և քայքայուի
այն շաղախը որ զմեզ կը կապէ մեր անց-
եալին և իրարու, հոգ չէ թէ ո՞ր երկրի
քաղաքացիները եղած ըլլանք և աշխարհի
որ կողմը հաստատուած ըլլանք:

Զմոռնանք այն լոյսը զոր Ս. Լուսառու-
րիչ վառեց Հայաստանի մէջ ի Ս. Էջմիածին:
և որմէ վառեցան մեր այն բազում կան-
թեղները, որոնք կը պլպլան հայ եկեղեցի-
ներու մէջ ի սփիւռս աշխարհի: Պէտք է
հաստատ գիտնանք թէ հոգևոր միութիւնը
վերացական բան մը չէ և պէտք չէ ըլլայ
մեզի, հայերուս համար: Պէտք է որ այդ
միութիւնը ըլլայ տեսանելի, շօշափելի, ի-
րական: Եւ Մայր Աթոռի պատուական և
սրբազնագոյն Գահակալը ցուցիչը, ներկա-
յացուցիչը, խորհրդանիշը և իրականացնողն
է մեր հոգևոր միութեան: Ան մեր զօրա-
վարն է որ մեր հոգևոր Զօրագլուխին, Յի-
սուս Քրիստոսի ներքեւ կը կուռի մեր հա-
ւատքին համար, Մայր Երկրէն ներս և անկէ
դուրս, և մենք ամէնքս անոր զնդապետ-
ները և զինուորներն ենք և մեր նպատակն
է քարուք պատերազմը պատերազմիլ,
ըստ Առաքեալին, անհաւատութեան, սուտի,
բարոյական սնանկութեան, յուսահատու-
թեան և բաժանարարութեան դէմ: Պիտի
կուռինք՝ ի՞նչ ալ որ բերեն տարիները, որ-
պէսզի հաստատուն ըլլայ մեր յոյսը և ա-
ռողջ ծառի մը նման կուրծք կարենանք
տալ մեր վրայ եկող փոթորիկներուն:

Այս է իմաստն ու նշանակութիւնը
այսօրուան հանգէսին:

Մաղթենք որ Տէր Աստուած երկար
կեանք տայ մեր Սրբազնագոյն Հայրապե-
տին՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառ կաթողի-
կոս Տ. Տ. Վազգէն Առաջինին, արդիւնա-
ւորէ իր ջանքերը ի պայծառութիւն Մայր
Աթոռին և Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ
և պայծառ և խաղաղ և բարգաւաճ պահէ
մեր Ս. եկեղեցին և Աստուծոյ շնորհը
անպակաս ըլլայ մեր պատուական ժողո-
վուրդին և մեր ամենուս վրայէն. ամէն: